

*Дивнич Г. А.,**кандидат наук з державного управління, доцент,
доцент кафедри іноземної філології**Національного університету «Чернігівська політехніка»**<https://orcid.org/0000-0003-4240-5391>*

ПЕРЕКЛАД ПОЛІТИЧНИХ ПРОМОВ З ОГЛЯДУ НА ПРИНЦИП К. НОРД «ФУНКЦІОНАЛЬНІСТЬ ПЛЮС ЛОЯЛЬНІСТЬ»

Анотація. Стаття присвячена проблемам перекладу політичних промов в умовах сучасного інформаційного простору України, що перебуває під безпосереднім впливом воєнної агресії та глобальних політичних процесів. Підкреслюється, що тексти цього жанру мають підвищену прагматичну значущість, адже містять метафоричність, експресивність і культурно зумовлену лексику, яка часто ускладнює пошук адекватних засобів вираження у мові перекладу. У цьому контексті встановлено, що застосування принципу К. Норд «функціональність плюс лояльність» дозволяє досягти збалансованого поєднання комунікативних інтенцій автора, очікувань аудиторії та вимог замовника перекладу. Окреслено, що саме ця концепція створює додатковий етичний вимір перекладацької діяльності, підкреслюючи відповідальність перекладача за збереження авторської інтенції при одночасному врахуванні культурних і прагматичних особливостей цільової аудиторії.

На матеріалі виступу Генерального секретаря ООН показано, як різні комунікативні функції – референтна, експресивна та апелятивна – реалізуються у перекладі шляхом застосування лексичних, граматичних та синтаксичних трансформацій. Підкреслено, що збереження змісту, ритму, образності та заклічного характеру промови є ключовими умовами досягнення функціональної адекватності перекладу. Разом із тим виокремлено обмеження у використанні принципу «лояльності», зокрема неможливість пояснювальних коментарів у текстах, що публікуються як офіційний запис усного виступу, де форма подачі не передбачає додаткових приміток.

Встановлено, що завдання перекладача полягає у пошуку компромісних рішень, які забезпечують зрозумілість і доступність тексту для широкої аудиторії без втрати його впливовості та комунікативної сили. Підкреслюється, що принцип Норд К. «функціональність плюс лояльність» є продуктивним у перекладі політичних промов, проте його застосування має свої обмеження. Окреслено перспективи подальших досліджень, пов'язані з пошуком стратегій подолання комунікативних бар'єрів у політичному перекладі з урахуванням формату поширення текстів та їхньої суспільної ваги.

Ключові слова: політичні виступи, доступність, вплив, переклад, труднощі, лояльність.

Постановка проблеми. Події в Україні, зокрема військова агресія РФ, породили і продовжують спонукати до створення значної кількості усних та письмових текстів в україномовному та англomовному політичному дискурсах, які потребують перекладу через свою інформаційну складову, політичну значущість, чи з інших міркувань затребувані для ознайомлення. Зокрема, активно поширюються в засобах масової інформації промови

зарубіжних політичних діячів, які часто мають (або потенційно можуть мати) прямий вплив на події у нашій державі, а отже цитуються або надаються у повнотекстовому перекладі. Наскільки вони є важливими, на стільки ж складними для перекладача з огляду на особливості мови та закладену прагматику промов, адже недостатньо просто підібрати еквіваленти у мові перекладу – дослівний переклад не завжди зберігає закладені інтенції мовця, а часто є і неможливим, вимагаючи від перекладача застосовувати лексичні, граматичні чи граматико-синтаксичні трансформації. З огляду на це, до цільним є розглянути особливості перекладу політичних промов з огляду на принцип К. Норд «функціональність плюс лояльність», відомий у межах функціоналістських теорій перекладу, адже він створює етичний та функціональний баланс у роботі перекладача.

Аналіз останніх публікацій. Виклики перекладу політичних промов у функціональному підході проаналізовані досить детально. Так, Назаренко М. М. відмічає, що переклад політичних вимов повинен враховувати специфіку мовних засобів, стилістичних прийомів і риторичних стратегій, які часто мають маніпулятивну або емоційно-комунікативну складову [1, с. 118]. Перекладачі мають враховувати культурно-політичні підтексти, приховані смисли, риторичу впливу, гендерну мову та стилістичні прийоми щоб уникнути небажаних ідеологічних відтінків і зберегти авторську інтенцію [2, с. 106]. Розглядаючи промови президентів США, Савчук В. робить висновок, що загальний комплекс взаємопов'язаних базових прагнень мовця-президента можна умовно представити у вигляді тріади «утримання влади ↔ збереження іміджу ↔ формування суспільної думки», у межах якої функціонують завдання-цілі більш локального характеру [3, с. 34], що, звісно, відображене у мові та стилістиці цих виступів і підвищує вимоги до якісного перекладу. Автори аналізують художні прийоми (метафори, гіперболи, алюзії тощо), які перекладачі повинні передавати, зберігаючи оригінальну інтенцію, стилістичну виразність та впливовість промови [4]; пропонують перекладацькі стратегії, які відповідають вимогам цільової культури й функціональної адекватності [5]; предметом аналізу є, серед іншого, лексичні, граматичні та складні трансформації, які подаються як засоби збереження функції перекладу (комунікативної, впливової), адаптованої до української ментальності [6].

Таким чином, праці останніх років фокусуються на функціональній стороні перекладу політичних промов, однак у них майже відсутній принцип «лояльності», який є ключовим компонентом моделі К.Норд. Вони показують, як важливо зберігати функцію впливу тексту, проте не розглядають баланс між лояльністю до автора (його іміджу, політичної позиції), ауди-

торії (її культурного сприйняття) та замовника (інституції, що поширює переклад).

Метою даної статті є з'ясувати яким чином принцип К. Норд «функціональність плюс лояльність» може бути застосований у перекладі політичних промов для поєднання їхньої комунікативної функції з етичним балансом інтересів автора, аудиторії та замовника.

Виклад основного матеріалу дослідження. Спершу розглянемо що саме собою являє принцип «функціональність плюс лояльність» та чим він відрізняється від комунікативного підходу до перекладу. Як зазначає сама авторка концепції, у професійному перекладі перекладачі не перекладають за власним бажанням; вони отримують замовлення від когось, хто потребує текст цільовою мовою для певної комунікативної мети. Як і будь-який інший автор тексту, перекладач аналізує (потенційну) цільову ситуацію, перш ніж вирішити форму і навіть зміст нового тексту (наприклад, перегрупувати інформацію, подану в оригіналі), щоб він «працював» на користь клієнта [7, с. 569]. Розмірковуючи про обмеженість теорії скопоса в перекладі, дослідниця стверджує, що дуже часто, особливо коли вихідна та цільова культури розділені великою культурною відстанню, наприклад як у випадку перекладу Біблії, намір відправника не може стати функцією тексту для цільової аудиторії адже змінюються розуміння базових концепцій, змінюються реакції та очікування від прочитаного. Саме тому Норд К. покладає етичні зобов'язання «лояльності» на перекладача, як фахівця з комунікації [7, с. 570].

Як підсумовує Камінська М. О., аналізуючи підхід К. Норд до аналізу тексту перекладу, принцип лояльності полягає в тому, що, використовуючи концепцію скопоса, яка теоретично припускає будь-яку перекладацьку мету, перекладач повинен урахувати культурно-специфічні норми й умови перекладу, що впливають на очікування учасників взаємодії та безпосередньо стосуються кореляції тексту оригіналу та власне перекладу. Хоча функціональність і є найважливішим критерієм перекладу, між вихідним і цільовим текстами має зберігатися зв'язок, характер якого визначається метою чи скопосом [8, с. 109].

Порівнюючи підхід К. Норд з іншими функціональними теоріями в перекладі, Камінська М.О. резюмує, що її підхід до аналізу тексту поєднує такі сильні сторони інших теорій як: аналіз перекладацького резюме (тобто інформацію про відправника та адресата, передбачувані текстові функції, час і місце сприйняття тексту, мотив тексту тощо); належну увагу до функції та жанрових особливостей вихідного тексту й мови; передбачувані функції цільового тексту, але без домінантної ролі скопосу в цілому [8, с. 110].

Сама Норд К. відмічає, що принцип лояльності повинен супроводжувати принцип функціональності і є важливим доповненням до теорії Скопоса. Він зобов'язує перекладача поважати комунікативні наміри відправника, наскільки це можливо, і перетворює функціоналізм на антиуніверсалістську модель, яка враховує різні культурно-специфічні концепції перекладу. Обов'язок бути лояльним до своїх партнерів по співпраці може спонукати перекладачів розкривати свої цілі перекладу та обґрунтовувати свої рішення, наприклад, у передмові, або навіть змусити їх відмовитися від виконання певного перекладацького завдання [7, с. 571].

Автори Xinlei Zhang та Shaohua Wei накладають принцип «функціональність плюс лояльність» на переклад субтитрів військових фільмів. Звертаючи увагу на референтну функцію мови

(називання предметів та явищ), автори наголошують, що військові фільми містять часто складні повідомлення, незвичні для глядачів, або слова, які мають відмінне значення від звичного у цивільному житті, тому слід враховувати принцип лояльності для подолання соціальної, культурної чи часової різниці між авторами оригінального тексту та цільовою аудиторією [9, с. 46–47]. Принцип лояльності, на думку дослідників, також важливий при виконанні експресивної функції мови: перекладені субтитри повинні виражати натяки та почуття авторів, однак зазвичай під час перекладу почуття та оцінка не є настільки очевидними. У таких випадках перекладачі часто додають свої оцінки, дотримуючись принципу лояльності, щоб відобразити відповідний задум або очікування авторів. Наступна функція, виділена в теорії Норд К., яка розглядається дослідниками на матеріалі субтитрів до військових фільмів – це апелятивна функція, яка означає, що хтось переконує когось або ділиться з кимось своєю думкою. Автори відмічають, що необхідно переконатися, аби перекладена версія була сприйнята належним чином у цільовій культурі, особливо коли в мові тексту оригіналу є ідіоми чи метафори, адже фільми про війну відіграють важливу роль у поширенні історії різних народів та адвокації миру [9, с. 48–50]. Таким чином, Xinlei Zhang та Shaohua Wei підтримують необхідність врахування принципу «функціональність плюс лояльність» при перекладі субтитрів до фільмів про війну через особливості їх мови, емоційне навантаження та поширення історії одного регіону по всьому світу через кінематограф, а відтак очевидні культурні відмінності.

На нашу думку, ми можемо говорити про схожі особливості текстів якщо розглядати політичні виступи. В українських засобах масової інформації можна часто почути цитати з виступів Президентів США та країн Західної і Центральної Європи, політиків першої величини, депутатів місцевих урядів чи представників міжнародних організацій як Рада Європи чи Організація Об'єднаних Націй. Зазвичай, ці виступи напругу стосуються України, або згадують нашу державу побіжно, в більш ширшому контексті, або, навпаки, говорячи про питання іншої країни. Відтак, такі тексти можуть мати певне культурне забарвлення, закладені емоції та певну прагматику, мовні одиниці зі специфічним значенням або алюзії на факти, які не є загальновідомими. Таким чином, перекладач повинен бути лояльним до цільової аудиторії та авторів тексту для того аби зберегти повідомлення та донести максимум з можливого без спотворень, особливо зважаючи на той факт, що подібні тексти часто цитуються уривками.

Розглянемо для прикладу виступ Генерального секретаря ООН на відкритті 4-ї Конференції з фінансування розвитку 30 червня 2025, текст якого розміщено на сайті Організації Об'єднаних Націй (Україна) англійською та українською мовами [10].

З точки зору референтної функції, уваги заслуговує наявність інституційної та економічної термінології, наприклад: *“Sevilla Commitment,” “special drawing rights,” “multilateral development banks,” “2030 Agenda for Sustainable Development.”* Надані еквіваленти в перекладі повністю відповідають задуму автора та очікуванням слухачів/читачів, адже є активно вживаними в україномовних текстах аналогічної тематики, відповідно: *«Севільське зобов'язання», «спеціальні права запозичення», «багатосторонні банки розвитку», «Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року».*

Окрім того, Генеральний секретар використовує метафори, які більш яскраво передають стан речей та його бачення. Наприклад: *“Financing is the engine of development. And right now, this engine is sputtering.”* – в перекладі: *«Фінансування є двигуном розвитку. І зараз цей двигун захлинається»*. Бачимо, що використаний у даному прикладі метафоричний ряд має свій дослівний еквівалент в українській мові, що спростило переклад і дозволило зберегти і форму і зміст. Інший приклад: *“First – we must get resources flowing. Fast.”* – *«По-перше, ми маємо запустити потоки ресурсів. Швидко»*. У цьому прикладі, як бачимо, перекладач вдався до граматичної трансформації, однак зміст виразу та його емоційне забарвлення збережені.

Розглядаючи апелятивну функцію мови, повинні відмітити наявне у тексті виступу колективне звернення, яке вербалізується через такі мовні одиниці як *“together,” “restore a measure of fairness and justice for all”*, які у перекладі відображені як *«разом», «відновити відчуття справедливості для всіх»* (в останньому виразі англійські іменники *“fairness and justice”* передані одним українським іменником *«справедливість»* через різницю в лексичних системах двох мов, однак ідея та заклик до дій залишаються незмінними).

Текст виступу є досить експресивним, намагаючись об'єднати людей довкола важливого питання та спонукати до дій. Розглянемо наступний приклад: *“This conference is not about charity. It's about restoring justice and lives of dignity. This conference is not about money. It's about investing in the future we want to build, together”*. Україномовний переклад зберігає ритм та контрастність вислову: *«Ця конференція не про благодійність. Вона про відновлення справедливості й гідного життя. Ця конференція не про гроші. Вона про інвестиції в майбутнє, яке ми хочемо побудувати разом»*.

Таким чином, слідуючи принципу лояльності, перекладач намагається максимально зберегти загальний тон виступу, передати закладену автором метафоричність та експресивність, наголос на спільність проблем та необхідність колективних дій. Водночас, маємо відмітити певну обмеженість принципу «функціональність плюс лояльність» на прикладі цього виступу якщо розглядати сторону лояльності до читача/слухача. У перекладі збережена термінологія та власні назви, які можуть викликати питання у пересічного реципієнта. Наприклад: *“sustainable development”* (*«сталій розвиток»*) – поняття, яке активно використовується міжнародними організаціями та політичними партіями, які опікуються питаннями екології, а також академіками, які досліджують дотичні теми, однак все ще не є поняттям загального вжитку. Оскільки текст розміщено на сайті організації для загального ознайомлення, то принцип лояльності вимагає від перекладача упевнитися, що читач максимально точно зрозуміє виступ. Норд К. відмічає, що інформація, з якою аудиторія не знайома, може бути викладена явно в тексті або в примітках [7, с. 574]. Однак в даному випадку це не є можливим, адже текст виступу подається як запис усного мовлення, що унеможливує додавання описового перекладу в самому тексті, а структура сайту не передбачає наявності нижнього колонтитулу зі зносками та поясненнями. Більш того, враховуючи потенційну вибіркочку цитованість тексту, наявність приміток під ним втрачає свою актуальність.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, принцип Норд К. «функціональність плюс лояльність»

доцільно застосовувати при перекладі політичних виступів, з врахуванням певних обмежень каналу комунікації. У такому випадку, завданням перекладача є забезпечити аби текст перекладу передавав закладені у ньому ідеї, переконливість, емоційність, етику, структурованість тощо максимально близько до задуму автора та максимально доступно для аудиторії. Якщо виникають суперечності з нормами мови оригіналу (наприклад, надто довгі речення, переклад акронімів), перекладачі повинні шукати рішення, які можуть виражатися у частковій зміні форми при збереженні значення та закладених смислів. Явища, які в політичних виступах можуть викликати складнощі у розумінні нецільовою аудиторією при ознайомленні з перекладом та яким чином можна подолати ці складнощі, враховуючи обмеження каналу комунікації та норми публікації подібних текстів, потребує подальшого дослідження.

Література:

1. Назаренко М.М. Труднощі перекладу текстів політичних промов. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*, №7(321), 2018. С. 118-123.
2. Онушак Г., Никитченко К., Попович Є. Лінгвопрагматичний аспект перекладу політичного медіадискурсу. Сучасні дослідження з іноземної філології. №2 (26), 2024. С. 98-107.
3. Савчук В. Провідна стратегія орієнтаційних жанрів у публічних зверненнях президентів США. Міжкультурна комунікація і перекладознавство: точки дотику та перспективи розвитку: тези II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Переяслав-Хмельницький, 15 березня 2019 року) / Гол. ред. К. І. Мізін; ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». Переяслав-Хмельницький, 2019. С. 32-35.
4. Baranova B. S., Nazarenko O. and Makarenko V. Peculiarities of reproducing expressive means in political speeches translation. *Philological Treatises*, 15(1), 2023. P. 16–23. URL: <https://tractatus.sumdu.edu.ua/index.php/journal/article/view/1066> (Accessed: 20.08.2025).
5. Vasylenko, O. M. and Khyzhun, Y. V. Translation strategies in reproducing the expressive means of public political speech: peculiarities and techniques. *Scientific Journal of National Pedagogical Drahomanov University. Series 9. Current Trends in Language Development*, 0(21), 2021. P. 32–45. doi: 10.31392/NPU-nc.series9.2021.21.03.
6. Onyshchak H. Translation strategies in political speeches: a case study of Ukrainian translation of president Joseph R. Biden's inaugural address. *Reality of Politics. Estimates-Comments-Forecasts*, 17(3), 2021. P. 132-144. URL: <https://czasopisma.marszalek.com.pl/images/pliki/rop/17/rop1707.pdf> (Accessed: 20.08.2025)
7. Nord C. Function+ loyalty: Theology meets skopos. *Open Theology*, 2.1., 2016. P. 566-580.
8. Камінська, М. О. Функціональні теорії перекладу. *Нова філологія*, №83, 2021. С. 105-111.
9. Zhang X., Wei S. The Subtitle Translation of War Movies from the Perspective of Function Plus Loyalty. *Frontiers in Humanities and Social Sciences*, 2(5), 2022. P. 42-51. <https://doi.org/10.54691/fhss.v2i5.708>
10. Виступ Генерального секретаря ООН на відкритті 4-ї Конференції з фінансування розвитку 30 червня 2025 [згідно з виступом]. Виступи. Організація Об'єднаних Націй в Україні. URL: <https://ukraine.un.org/uk/press-centre/speeches>

Dyvnych H. Translation of political speeches in light of C. Nord's principle “function plus loyalty”

Summary. The article is devoted to the issues of translating political speeches in the context of Ukraine's contemporary

information space, which is under the direct influence of military aggression and global political processes. It is emphasised that texts of this genre have increased pragmatic significance, as they contain metaphorical, expressive and culturally conditioned vocabulary, which often complicates the search for adequate means of expression in the target language. In this context, it has been established that the application of C. Nord's principle of 'function plus loyalty' allows for a balanced combination of the author's communicative intentions, the audience's expectations, and the requirements of the translation customer. It is outlined that it is this concept that creates an additional ethical dimension to translation activity, emphasising the translator's responsibility to preserve the author's intention while taking into account the cultural and pragmatic characteristics of the target audience.

The material from the UN Secretary-General's speech shows how various communicative functions – referential, expressive and appellative – are realised in translation through the use of lexical, grammatical and syntactic transformations. It is emphasised that preserving the content, rhythm, imagery and appeal of the speech are key conditions for achieving functional adequacy in translation. At the same time, limitations

in the use of the principle of 'loyalty' are highlighted, in particular the impossibility of explanatory comments in texts published as official records of oral speeches, where the form of presentation does not provide for additional notes.

It has been established that the translator's task is to find compromise solutions that ensure the comprehensibility and accessibility of the text to a wide audience without losing its influence and communicative power. It is emphasised that C. Nord's principle of "function plus loyalty" is productive in the translation of political speeches, but its application has its limitations. Prospects for further research are outlined, related to the search for strategies to overcome communicative barriers in political translation, taking into account the format of text dissemination and their social significance.

Key words: political speeches, accessibility, influence, translation, difficulties, loyalty.

Дата першого надходження рукопису

до видання: 18.08.2025

Дата прийнятого до друку рукопису

після рецензування: 15.09.2025

Дата публікації: 21.10.2025